

Historielærerforeningen

For Gymnasiet og HF

15. marts 2008

Rapport over Spørgeskemaundersøgelse februar 2008

1. Indledning

Da vi i november 2007 konstituerede os i den nye bestyrelse for Historielærerforeningen for den obligatoriske 2-års periode, besluttede vi at lægge ud med at lave en undersøgelse, der skulle afdække, hvad holdningerne blandt historielærere i Danmark var til forskellige dele af reformkomplekserne på både stx, hf og hf-e.

Vi vidste og ved godt, at der er mange mere eller mindre lødige spørgeskemaundersøgelser i omløb for tiden, men da det ikke er ligegyldigt, om bestyrelsen handler i overensstemmelse med historielærernes holdninger, besluttede vi altså at *forstyrre* med endnu et spørgeskema.

Vi sendte spørgeskemaet ud til skolerne og uddannelsesstederne, og via rektorer og forstandere skulle det så videresendes til og besvares fra jeres fagkonferencer eller personlige mailboxe i de 2 første uger af februar 2008. 353 personer besvarede spørgeskemaet. Vi er ikke helt tilfredse med en svarprocent på ca. 25, men for tiden må vi nok erkende, at der ganske enkelt ikke er overskud til den slags. Vi må alligevel antage, at de 25 % så er repræsentative for historielærerne.

Rigtig mange har skrevet gode – og for nogles vedkommende også lange - kommentarer. Mange har haft meget på hjerte. Tak til dem der deltog.

I 2007 blev de første HF-studenter færdige efter den nye reform. Til sommer er det så det første hold stx-studenter under den nye reformuddannelse. Der vil helt sikkert fra adskillige sider blive gjort op og kortlagt, om uddannelserne er blevet implementeret efter hensigten, om eleverne har fået de kompetencer, som man nu har sigtet efter, og om der er forhold, der skal ændres. Der vil med andre ord komme flere undersøgelser og flere ændringer. De kommer jo løbende i forvejen. Vi frygter, at de kommissorier, som evalueringsgrupperne er blevet udstyret med, er for snævre, så der slet ikke kommer det frem, der bør komme frem. Vi kunne også godt frygte, at det betyder, at det ikke vil gavne faget historie.

Men med det arbejde som vi nu engang har kunnet lægge i denne undersøgelse, står vi med nogle resultater, som vi har tænkt os at bruge som baggrund for den argumentation, vi vil fremlægge for - og den dialog vi vil forsøge at etablere med - uddannelsesudvalget, ministeren, følgegrupper, Fagligt Forum, Evalueringsinstituttet, pressen og hvor der ellers er mulighed for at få indflydelse eller bare et ord indført. Vi vil gerne være på forkant. Kuglerne skal støbes på forhånd.

Endelig skal denne undersøgelses konklusioner også bruges som inspiration ved den store reformkonference, som Historielærerforeningen afholder den 11.-12. november 2008 i Svendborg. Vi håber, at der kommer mindst én historielærer fra hvert gymnasium, hf-kursus og VUC, så sæt allerede nu kryds i kalenderen.

2. Undersøgelsen

A. Stx

Historie på A-niveau

Histories placering på A-niveau er langt fra sikret, heller ikke efter at faget allerede er blevet reduceret én gang med reformen. Historie er det fag, der har færrest timer blandt A-niveaufagene. Hvis man fra politisk side vil gøre noget ved fagtrængslen, kunne vi godt frygte, at man vil placere historie som B-fag – med en yderligere reduktion af timetallet til følge. Det ville sandsynligvis kunne få yderligere konsekvenser for faget, idet historie så sikkert heller ikke ville kunne indgå i de større skriftlige opgaver. At det ville blive muligt at vælge historie på A-niveau, kan vi ikke se skulle være den helt store fidus for faget, idet det nok kun vil være dem, der skal læse historie på Universitetet, der vil være oplagte kandidater til det valg – og det vil ikke være mange.

Man kan, med en af respondenterne fra vores undersøgelse sige, at det er ”falsk spil”¹ at fastholde, at historie er et A-niveaufag, når faget nu har så få timer. Men det vil altså have fatale konsekvenser at lade være. Vi kan jo mere end sagtens argumentere for fagets berettigelse blandt A-niveaufag.

Undersøgelsen viser, at 96 % er enige eller meget enige i, at faget skal have tilført flere timer. 69 % er enige eller meget enige i, at faget skal forblive A-niveaufag, selv om der ikke tilføres faget flere timer. Men der er altså 31 %, som ikke synes det.

Vi ved både fra den daglige undervisning og fra læreres udsagn fra undersøgelsen, at elever er begejstrede for forløb, hvor de får mulighed for at fordybe sig og analysere tekster. Flere siger også i den frie rubrik, at de ikke synes, at de får det fulde udbytte af, at eleverne har samfundsfag-C, idet eleverne kun har det i 1g, og at de således i historieundervisningen ikke kan integrere de samfundsfaglige aspekter som førhen i hele det 3-årige forløb.

Endelig mener mange, at man på grund af de bundne opgaver (fx den megen oversigtslæsning) ikke længere har tid til ekskursioner og museumsbesøg, og at man ikke har tid til at arbejde videnskabeligt med faget. En respondent har regnet ud, at nettotimetallet på den pågældendes skole for historie er på 158, efter at man har taget 10 % til AT og 7 % på

¹ Ord og sætninger i citationstegn er alle hentet fra de kommentarer, som respondenterne er kommet med i undersøgelsen.

forhånd til øvrige opgaver. Den samme skole opererer så oven i købet med, at man kun behøver at opfylde 95 % af den ramme.

Historie og skriftlig eksamen

Historie har som bekendt ikke skriftlig eksamen, men da der nu tales om, at det er billigere at lave skriftlige eksaminer end mundtlige, og eftersom man også snakker om fordelene ved at konvertere eksamen til undervisning, så kunne det tyde på, at man vil ændre eksamenstraditionerne alene af de hensyn. Hvor vil historie stå her? Vi har tidligere haft tradition for at lade vores elever gå til mundtlige årsprøver i historie. Det vil der blive tyndet ud i fremover. Derfor har vi i undersøgelsen også spurgt om, hvad man synes om den skriftlige dimension. Kun 6 % er enige eller meget enige i, at historie udelukkende skal have en skriftlig eksamen. 44 % er enige eller meget enige i, at historie skal have både en skriftlig og en mundtlig eksamen. Men 56 % er altså uenig eller meget uenig. Den frie rubrik i undersøgelsen viser imidlertid, at mange ønsker en skriftlig dimension, men kravet er, at der skal følge retterreduktion med. I den frie rubrik bliver frygten også luftet for, at en skriftlig eksamen kan gå hen og blive en ren test af elevernes viden indenfor kernestoffet.

Læreplanerne

Selv om udvælgelsen af kernestoffet – og mængden af det - altid kan diskuteres, så er ideen med de nuværende læreplaner og de faglige mål en god idé, men det er alt for ambitiøse planer, der er lagt. Problemet er da også, at der ikke ser ud til at være *tid* nok til at fordybe sig, jf. de bemærkninger, som deltagerne i undersøgelsen er kommet med. Endelig har vi heller ikke fået efteruddannelse nok, lyder det. Undersøgelsen viser, at 90 % ikke mener, at læreplanens faglige mål og kernestof kan dækkes med det timetal, som bekendtgørelsen tildeler faget i dag. Og 58 % mener ikke, at de faglige mål er lette at bruge i den daglige undervisning. Nogle beklager ”reduktionen” af ikke-vestlig historie, og at elevernes indflydelse helt er forsvundet. Bøgerne er blevet ”tyndere”, lyder det. Endelig udtrykker én sig således: ”Mængden af kernestof (pinde i bekendtgørelsen) er ingen garanti for at eleverne bliver mere vidende om historie – snarere tværtimod.”

Historie/dansk-opgaven

Undersøgelsen viser, at langt over halvdelen af eleverne skriver historie/dansk-opgaven udelukkende i faget historie, og langt de fleste historielærere oplever, at under 25 % af deres elever skriver i begge fag. Flere lærere efterlyser elevtid i historie.

I den frie rubrik ytrer nogle, at de faktisk synes, at der er for mange elever, der vælger historie i de skriftlige opgaver, og at historielærerne er overbelastede i disse – både som vejledere og censorer. I stedet for at være med til at skære ned på disse opgaver fra central side må det vel være foreningens opgave at arbejde for at få bedre arbejdsvilkår her. Det kunne være i form af bedre videndeling eller i form af klarere udmeldinger for, hvornår et tværfagligt samarbejde er fornuftigt eller ej.

Historie og Studieretningsprojektet

Historiefolk kæmpede i sin tid for at få historie anerkendt som et fag, der kunne indgå i studieretningsprojektet. Det var der forskellige gode grunde til.

Talmæssigt har historie i dette skoleår været så absolut den største topscorer blandt deltagende fag i studieretningsprojektet. 8000 elever valgte at inddrage historie. Fra kolleger, censorer og andre der har været berørte af disse opgaver, ved vi, at det ikke har været ukompliceret at inddrage faget på en faglig måde i alle disse projekter. Det har ifølge en del været svært at få de faglige mål i spil i alle sammenhænge. En lærer i undersøgelsen mener, at det historiske indhold bliver "leksikalsk". Og selv om at undersøgelsen viser, at 50 % har fundet, at de faglige mål er kommet godt i spil i SRP, så er den resterende halvdel af den modsatte opfattelse. 60 % har fundet, at samarbejdet med andre fag har været problematisk. Hele 77 % mener, at SRP bør være enkeltfaglig i fremtiden. Det er et resultat, som ikke var helt uventet. Men det kalder imidlertid på gode argumenter overfor lovgiverne at holde historie (og for den sags skyld også dansk) inde i varmen som et fag, der kan betragtes som værdigt og egnet til et enkeltfagsprojekt. Vi skal altså argumentere for, at studieretningsprojektet konverteres til et *afgangsprojekt*, der fx kan skrives i historie. Derfor havde vi også forestillet os, at vi kunne *tilbyde* forskellige alternative forslag, fx, at man i en *ren* historieopgave godt kunne tage udgangspunkt i en studieretningsproblemstilling, eller at eleverne indgående skulle vurdere nutidsrelevansen eller den historiografiske dimension i en sådan opgave. 72 % var uenige eller meget uenige i den første betragtning, mens 56 var enige eller meget enige i den sidste betragtning.

Endelig generer det lærere, at der ikke er lærere/censorer på alle kompetencer/fag ved opgaverne.

Historie og eksamen

I den frie rubrik lyder kommentarerne, at man gerne ser bilagsmængden reduceret, at man gerne vil tilbage til lærerformulerede eksamensspørgsmål, og at man – hvis eksamen udvides til 24 timers forberedelse - gerne ser ekstra hjælp til de elever, der ikke har et solidt netværk til rådighed i forberedelsestiden.

B. HF

HF har allerede sidste år udklækket de første hf-studenter efter den nye reform. Ks-faget har imidlertid vist sig at have både faglige og strukturelle problemer. Ifølge vores undersøgelse er 62 % enige eller meget enige om, at historie på HF *ikke* skal fortsætte som nu. I den frie rubrik karakteriseres faget historie som "støttehjul", "opremsende oversigtsfag" og ks-faget som "misfoster" og "vanskabning", for slet ikke at tale om fraværet af elevernes indflydelse på stof og indhold.

Der er dog også enkelte respondenter, som er begejstrede. En kommentar lyder: ”Jeg synes, at det tværfaglige arbejde i kultfag løfter historiefaget metodisk og indholdsmæssigt”, og der er en enkelt respondent, der skriver, at ”Problemet i kult-samf. er hverken fagbeskrivelsen eller eleverne, men kolleger, der ikke kan omstille sig”.

En lærer skriver: ”Ved samarbejdet i Kult. og samf.gruppen opnår de studerende gode studiekompetencer. Dette sker dog til dels på bekostning af det man kan kalde hard-core fagligheden”.

Generelt skinner det igennem, at ingen har noget imod fagsamarbejde som sådan, men at der bør være et noget friere tværfagligt samarbejde, dér hvor man finder det fornuftigt. En enkelt respondent mener, at man enten skulle opløse fagsamarbejdet, som det er nu, eller også skal det betragtes som ét fag. Enten-eller.

Undervisningen i det daglige

Den daglige undervisning hænges meget op omkring de ks-projekter, der ligger løbende hen over skoleåret, og som danner grundlaget for eksamen. Fagsamarbejdet er tæt hele vejen, og især for histories vedkommende kan det være svært at finde plads til kernestoffet – både i den daglige undervisning, i ks-projekterne og ved eksamen. Lærere klager over mangel på tid til ”fordybelse” særligt ”hvad angår verdenshistorie” og beklager den ”faglige forringelse eksemplevis kildelæsning, som heller ikke skal vises særligt til kulturfagseksamen.”

Det er svært overfor eleverne at argumentere for, at historie har flest timer i forhold til de andre to fag, samtidig med at faget udgør mindstedelen i ks-projekterne, og at nogle behandlede problemstillinger slet ikke kan berøres, nævnes det.

En bred holdning er, at de faglige mål er for ambitiøse. 70 % er uenige eller meget uenige i, at læreplanens faglige mål og kernestof fint kan dækkes inden for det tildelte timetal, ligesom 70 % ikke mener, at de faglige mål er lette at bruge i den daglige undervisning.

Man ytrer også, at der er for meget fokus på synopsis i undervisningen og for lidt på det faglige indhold, og endelig at ”virkeligheden er helt anderledes end det de faglige mål måtte indikere”.

Historie som B-fag

Der er flere kommentarer omkring histories status som b-fag (overfor de to andre fag på c-niveau). Nogle oplever, at det er sværest for historie at finde berøringsflader med de to andre fag samtidig med, at man skal nå sit kernestof. Holdningen er også, at det for histories vedkommende er sværest at få de faglige mål i spil til eksamen – skønt faget burde ”fylde” mest.

Skriftlig dimension

Der er rigtig mange HF-elever, som anvender historie i SSO og i eksamensprojektet. 92 % af lærerne i undersøgelsen mener da også, at der er behov for at genindføre historieopgaven som

fortræning til især SSO. Man kan ikke forstå, at der skal gøres så stor forskel på gymnasieelevernes og HF-elevernes vilkår, når HF-eleverne i hvert tilfælde ikke har mindre behov end gymnasieeleverne for den skriftlige oplæring.

Eksamen

62 % mener, at historie skal have en selvstændig mundtlig eksamen – 38 % siger, at der ikke skal. Det er ikke så meget, fordi der er modstand mod samarbejdet med andre fag. 58 % synes nemlig, at det er givtigt for historiefaget, at det indgår i et samarbejde med de to andre fag. De faglige og strukturelle problemer får dog alligevel 50 % til at ønske fagsamarbejdet opløst.

En enkelt lærer ytrer, at det skal være muligt at gå til eksamen i grupper, når nu hele den ”daglige arbejdsform er indrettet på projekt- og gruppearbejde – og afrapportering. Det er en særlig uddannelse, og det bør afspejle sig i alle forhold omkring den.”

En HF-lærer skriver om sine oplevelser ved eksamensbordet i 2007: ”... hvis vi skulle leve op til pindende i eksamenskravene, skulle alle dumpe”. En anden skriver: ”De karakterer som gives til KS eksamen udtrykker ikke elevernes reelle faglige formåen, men derimod en bestræbelse på ikke at slagte kursisterne.” En lærer slutter af med at skrive, at ”eksamen er en parodi”.

Mange har kommenteret eksaminator/censor-situationen ved eksamen i ks-faget, og der er stor frustration over, at der ikke er eksaminatorer og censorer til alle fag. Her tænkes på elevernes retssikkerhed - men i særdeleshed også på det køb, der er givet på eksaminators og censors normale rolle ved eksamensbordet.

Endelig er der også spørgsmålet om, hvordan vi bedømmer b-fag overfor c-fag.

C. HF-e

Det bør indledningsvist siges, at der kun er 42 respondenter i denne kategori.

Faglige mål

52 % er enige eller meget enige i, at de faglige mål er lette at bruge i den daglige undervisning. 57 % er enige eller meget enige i, at læreplanens mål og kernestof fint kan dækkes inden for timetallet.

I den frie rubrik bliver der dog efterlyst ”mere operationelle faglige mål”.

Skriftlig dimension

42 % af respondenterne oplever, at mere end halvdelen af deres elever inddrager historie i eksamensprojektet i år. Det er sikkert også derfor, at nogle efterlyser en historieopgave i

forløbet. På nogle kurser er historieopgaven (og danskopgaven) da også blevet genindført ad frivillighedens vej.

Der efterlyses en oprustning af den historiefaglige del i de skriftlige opgaver.

Eksamen

56 % mener, at eksamensprojektet er relevant på HF-enkeltfag.

Rent statistisk finder 59 %, at synopsiseksamen med ukendt materiale er en god eksamensform. En enkelt mener dog, at der både skal være kendte og ukendte tekster, idet det vil ”udfordre de dygtige men samtidig redde de flittige, men læsesvage kursister fra total deroute.”

Nogle kommentarer lyder i samme retning som følgende, at ”synopsisformen baserer sig alt for meget på form og metode og meget lidt på indhold.”

En kommentar går på, at man gerne vil have 45 minutters eksamination.

3. Konklusion

Der er i undersøgelsen fundet udtryk for stor ængstelse for historiefagets fremtid og utilfredshed med tingenes tilstand. Utilfredsheden går ikke på mødet med eleverne. Tværtimod tages eleverne i forsvar, og der udtrykkes empati og forståelse for deres situation og ønske om at forsvare deres retssikkerhed i forhold, der især vedrører eksamen.

Utilfredsheden går derimod især på bindingerne oppefra omkring kernestoffet, besparelserne forklædt som dobbeltroller ved eksamen, for store krav til for få timer, for meget obligatorisk tværfagligt samarbejde og at skulle forholde sig til forskellige niveauer. Vores største problem er de alt for få timer.

Flere lærere tilkendegiver, at de går på pension, flere år før de egentlig havde planlagt, og nogle overvejer at søge over i andre brancher, fordi de er ”møre” p.g.a. reformen. Selv de lærere, der ikke er imod reformen som sådan, mener, at den i alt for høj grad oser af at være udformet på et skrivebord og ikke med udgangspunkt i den virkelige verden på skolerne.

Der markeres i undersøgelsen behovet for ”fagdidaktisk debat, hvis ikke faget skal udvandes til ren oversigt”. Og det indikerer, at vi mangler både debat og efteruddannelse. Men det er nok at overvurdere kurserne, hvis man tror, at alle problemer forsvinder, hvis vi bare kommer på dem.

Konklusionen kan ikke lyde på anden måde, end at vi har store udfordringer foran os, hvad enten vi taler om den daglige undervisning, eller om vi taler om forsøget på at påvirke embedsmænd og politikere til ændringer. Der er flere tiltag i gang på evalueringer af gymnasireformen som sådan, men også af de enkelte fag. Fx står Danmarks

Evalueringsinstitut (EVA) overfor at skulle iværksætte evaluering af faget historie på stx. Bestyrelsen i Historielærerforeningen har været til samtale med dem den 25. februar 2008, hvor vi fremlagde de problemer, som denne undersøgelse har været med til at blotlægge, og de går på meget mere end blot at forholde sig til læreplaner og faglige mål.